

فناوری‌های نوین اطلاعاتی و مدیریت جهانی®

تاریخ دریافت: 1391/7/3 تاریخ پذیرش: 1391/9/12

مهرداد سرفرازی¹، محمد حسن بهبودی²

چکیده

محقق در این تحقیق در پی پاسخگویی به این سؤال اساسی است که چالش‌های فراروی مدیریت فناوری‌های نوین اطلاعاتی در جهان کدامند؟ و با توجه به عصر جهانی‌شدن چه راهبردهایی را می‌توان جهت مدیریت بهینه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی در جهان تدوین و ارائه نمود؟ هدف اصلی در تحقیق شناسایی و دستیابی به الگوی مدیریت فناوری‌های نوین اطلاعاتی در کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی می‌باشد. روش تحقیق مورد استفاده در این مطالعه، توصیفی - پیمایشی از شاخه‌ی تحقیقات میدانی است. جامعه‌ی آماری مورد مطالعه در این پژوهش را 44 نفر از کارشناسان (اساتید دانشگاه - شرکت مبین نت - مرکز ملی جهانی‌شدن و کاربران اینترنت (کافی‌نت‌ها)) در شهرستان تهران تشکیل می‌دهند. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از روش میدانی و کتابخانه‌ای بهره گرفته شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از یک سلسله فنون آماری استفاده شده است. از نرم‌افزارهای آماری برای محاسبه‌ی میانگین و ضرایب فنی مدل و از نرم‌افزار آماری MATLAB برای مقایسه‌ی زوجی استفاده شده است و نهایتاً مدل کمی مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی طراحی و ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، عرصه‌ی جهانی، عوامل اجتماعی، فرهنگی، مدیریتی، اقتصادی و

سیاسی

® این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با همین عنوان است که در مرکز ملی مطالعات جهانی شدن اجرا شده است.

¹ - عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد لارستان و دانشجوی دکتری مدیریت دولتی (مسئول مکاتبات)

² - کارشناس ارشد مدیریت دولتی و کارشناس بانک کشاورزی شهرستان کازرون

مقدمه

«جهانی‌شدن» به عنوان پارادایم عصر حاضر می‌رود تا کلیه‌ی شئون زندگی بشر را دستخوش تغییر و تحول کند. درهم‌تنیدگی اقتصادهای جهان، تسلط سازمان‌های غیرملّی بر آن و شتاب فزاینده‌ی تحولات، راه را برای فعالیت شبکه‌های فراملّی در همه‌ی عرصه‌ها هموار کرده است. در عصر حاضر دیگر هویت انسان‌ها، تحت تأثیر جامعه و یک ساختار اجتماعی ثابت قرار ندارد، بلکه دارای یک هویت اجتماعی در عرصه‌ی بین‌المللی است. به طور خلاصه، بسیاری از نویسندگان ویژگی‌های اصلی عصر جهانی‌شدن را در مفاهیمی چون ظهور دهکده‌ی الکترونیک جهانی، انقلاب اطلاعات، فشردگی زمان و مکان، گسترش جهانی آگاهی، پایان جغرافیا و عصر سبیرنتیک تلخیص کرده‌اند. جهانی‌شدن واقعیتی است که تأثیرات گسترده‌ای بر همه‌ی ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی سطح ملّی و بین‌المللی دارد. جهانی‌شدن و جهانی‌سازی پدیده‌ای چند بعدی، فرایندی و چالش‌برانگیز است. به این معنی که نه در یک بعد خاص، بلکه در ابعاد گوناگون در حال شکل‌گیری و تکوین است و ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع بشری را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به‌واسطه‌ی تغییرات دنیای تجارت، نقش واحد منابع انسانی باید تغییر کند. زمانی واحدهای منابع انسانی به‌عنوان عوامل مکانیکی در نظر گرفته می‌شدند که سازمان‌ها را در زمینه‌های استخدام، اخراج و احتمالاً آموزش کارکنان یاری می‌رساندند. یعنی واحد منابع انسانی یک الزام اداری یا شاید اندکی فراتر از این مقوله تلقی می‌شد. در مدت 20 سال گذشته، اهمیت نیروی کار منعطف، خوب برانگیخته شده و بسیار ماهرانه آشکار شده است. در حال حاضر از واحد منابع انسانی انتظار می‌رود که ارزشی را به سازمان بیفزاید نه اینکه فقط هزینه‌ای را برای سازمان ایجاد کند.

مهم‌ترین چالش ناشی از پدیده‌ی جهانی‌شدن، شکسته‌شدن قالب‌های موجود، گسسته‌شدن انحصارها و پیدایش فضای رقابتی شدید در سطح جهانی است و همه نظام‌های اجتماعی برای تداوم حضور خود در عرصه‌ی جهانی ناگزیر خواهند بود در جهت تأمین الزامات رقابتی‌شدن و کسب مزیت رقابتی لازم تلاش کنند. جهانی‌شدن به پذیرش این نکته اشاره دارد که گوناگونی فرهنگی بر سبک و سیاق مدیریت اثر می‌گذارد، به مزایای رقابتی شرکت‌های جهانی کمک می‌کند و نیز هرچند ممکن است به طور تئوریک جهانی‌شدن کارآمد همزمان با استفاده از تئوری‌های مدیریتی متناقض به‌نظر برسند، اما سبب یافتن نگرش‌های کارآمد مدیریتی می‌شوند. مدیریت منابع انسانی جهانی برای تربیت و مدیریت بر کارکنانی که در بخش‌های استراتژیک و عملیاتی با تناقضاتی مواجه هستند و نیز برای کسانی که توانایی مدیریت‌کردن بر فرهنگ‌های گوناگون را دارند، قالب سازمان‌یافته‌ی مناسبی ارائه می‌کند. توسعه‌دادن و مدیریت‌کردن بر سازمانی جهانی، موجب توسعه در مدیریت بر کارکنانی می‌شود که می‌توانند با نگرش جهانی بیندیشند، هدایت کنند و عمل نمایند، کسانی که به همان اندازه‌ی مهارت‌های جهانی، دارای ذهنیتی جهانی هستند. به منظور ایجاد مؤسسه‌ای جهانی به تعداد فراوانی مدیر و متخصص نیاز است. فرآیند جهانی‌شدن نیازمند تغییر فکری فزاینده‌ای درباره‌ی نقش و ابزارهای مدیریت منابع انسانی در بخش دولتی است.

محقق در این تحقیق در پی پاسخگویی به این سؤال اساسی است که چالش‌های فراروی مدیریت فناوری‌های نوین اطلاعاتی در جهان کدامند؟ و با توجه به عصر جهانی‌شدن چه راهبردهائی را می‌توان جهت مدیریت بهینه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی در جهان تدوین و ارائه نمود؟

در راستای پاسخ به سؤالات فوق و به منظور طراحی الگو جهت مدیریت فناوری‌های نوین اطلاعاتی در کشور در این تحقیق با توجه به ابعاد پنج‌گانه‌ی اجتماعی، فرهنگی، مدیریتی، سیاسی و اقتصادی و زیرساخت‌ها، الگوی مدیریت بهینه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی در جهان تدوین، طراحی و ارائه می‌شود.

مفهوم جهانی‌شدن

هیچ اتفاق نظری بین دانشمندان در مورد تعریف دقیق جهانی‌شدن یا تأثیر آن بر زندگی و رفتار ما وجود ندارد. برخی از دانشمندان کوشیده‌اند جهانی‌شدن را به عنوان مفهومی اقتصادی تعریف کنند؛ در حالی که جمعی دیگر به تبیین این مفهوم در چارچوب کلّ تحولات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و زیست‌محیطی اخیر پرداخته‌اند.

به گفته‌ی رابرتسون مفهوم جهانی‌شدن تا اوایل یا شاید اواسط دهه‌ی 1980 اعتبار علمی چندانی نداشت و کاربرد آن از اواسط دهه‌ی هشتاد آغاز شد و از آن به بعد این مفهوم جنبه‌ی جهانی پیدا کرد (رابرتسون، 1372: 12). جهانی‌شدن، واژه‌ای است که به عنوان روندی از دگرگونی که از مرزهای سیاست و اقتصاد فراتر می‌رود و علم، فرهنگ و شیوه‌ی زندگی را نیز در برمی‌گیرد، استفاده می‌شود. جهانی‌شدن پدیده‌ای چندبعدی و قابل تسری به جنبه‌های گوناگون اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، حقوقی، فرهنگی، نظامی و فناوری و هم‌چنین عرصه‌های دیگری چون محیط‌زیست است.

از نظر گیدنز¹، جهانی‌شدن این‌گونه تعریف می‌شود: تشدید روابط اجتماعی در سراسر جهان که مکان‌های دور از هم را چنان به هم مرتبط می‌سازد که رخدادهای هر محل را؛ اما حوادثی است که کیلومترها دورتر به وقوع می‌پیوندند (ویلیامز، 1379: 138).

کوفی عنان نیز در این مورد با رابرتسون هم‌نواست و معتقد است: در این دوره‌ی جدید، در آستانه‌ی قرن بیست‌ویکم و جهانی‌شدن، اقدام‌های مردم، پیوسته - ولو اغلب ناخواسته - بر زندگی کسانی که بسیار دور از آنها زندگی می‌کنند، تأثیر می‌گذارد. جهانی‌شدن فرصت‌های بزرگی پدید می‌آورد، اما در حال حاضر گرچه منافع آن بسیار ناموزون توزیع می‌شود ولی هزینه‌های آن را همه می‌پردازند. بنابراین چالش اصلی ما امروز این است که کاری کنیم که جهانی‌شدن به نیرویی مثبت برای همه‌ی مردم جهان تبدیل شود، نه آنکه میلیاردها نفر در تیره‌بختی رها شوند. در جهانی‌شدن فراگیر، تلاش وسیع‌تری لازم است تا آینده‌ای مشترک بر مبنای انسانیت مشترک، با تمام تنوعی که دارد خلق شود (عنان، 1380: 7).

۱. Giddens

امانوئل ریشر جهانی‌شدن را شکل‌گیری شبکه‌ای می‌داند که طی آن اجتماعاتی که پیش از این، دورافتاده و منزوی بودند، در وابستگی متقابل و وحدت جهانی ادغام می‌شوند (سید نورانی، 1379: 158).

مانوئل کاستل با اشاره به عصر اطلاعات^۱، جهانی‌شدن را ظهور نوعی جامعه‌ی شبکه‌ای می‌داند که در ادامه‌ی حرکت سرمایه‌داری، پهنه‌ی اقتصادی، جامعه و فرهنگ را در بر می‌گیرد (قرلسفلی، 1379: 144).

آن‌هایی که جهانی‌شدن را به طور کلی از بعد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی می‌نگرند، معتقدند که جهانی‌شدن، عبارت است از برقراری روابط متنوع و متقابل بین دولت‌ها و جوامع که به ایجاد نظام جهانی کنونی انجامیده است و نیز فرآیندی است که از طریق آن، حوادث، تصمیمات و فعالیت‌ها در یک بخش از جهان، می‌تواند پیامدهای مهمی برای سایر افراد و جوامع در بخش‌های دیگر کره زمین داشته باشد. به عبارتی دیگر فاصله‌ی مکانی و زمانی ملت‌ها و دولت‌ها به واسطه‌ی رشد تکنولوژی‌های امروزی کم شده است.

ابعاد جهانی‌شدن

• بعد اقتصادی

تحولات مربوط به جهانی‌شدن، بیش از همه در حوزه‌ی اقتصاد انجام گرفته است. تعمیق وابستگی متقابل بین اقتصادهای ملی، یکپارچه‌شدن بازارهای مالی، گسترش مبادلات تجاری به همراه مقررات‌زدایی و از میان برداشتن تعرفه‌ها و ضوابط حمایتی بازرگانی و ایجاد نهادهایی مانند سازمان تجارت جهانی با هدف گسترش و تسری تجارت بین‌المللی، از جمله نموده‌های جهان‌گرایی اقتصادی است.

اگرچه ادغام اقتصادی، تحولی نو نیست اما تحولات ساختاری موجب تغییراتی کیفی در سازماندهی بازار جهانی از تجارت بین‌المللی به سوی تولید بین‌المللی شده است و چنان که کرک پاتریک می‌گوید: «بین‌المللی شدن فعالیت‌های اقتصادی پدیده جدیدی نیست ... اما رشد هم‌گرایی و یکپارچگی بین‌المللی، از لحاظ کیفی با گسترش اولیه‌ی تجارت بین‌المللی کاملاً تفاوت دارد چرا که ویژگی آن تشدید پیوندهای اقتصادی - غالباً در سطح کارکردی - در ورای مرزهای ملی است» (کومسا، 1378: 182).

بعد اقتصادی جهانی‌شدن، از آن رو اهمیت دارد که در نظام سرمایه‌داری که سودای رهبری جهان کنونی را در سر دارد، سیاست و فرهنگ تا حد زیادی تحت تأثیر سیاست‌گذاری‌های اقتصادی قرار دارند و برنامه‌ریزی‌های این دو حوزه، چنان است که روند شکوفایی تجارت و رونق بازارها و جذب حداکثر سود تسهیل گردد.

۱. the information age

• بعد سیاسی

برجسته‌ترین نمونه‌های جهان‌گرایی در بعد سیاسی که در سه دهه‌ی گذشته شاهد آن بوده‌ایم، عبارتند از:

الف. منزوی شدن و حذف نظام‌های مخالف سرمایه‌داری و بازار آزاد: این کار از طریق محاصره‌ی نظامی و اقتصادی اردوگاه شرق صورت می‌گرفت و سرانجام موجب فروپاشی نظام شوروی و سقوط دیوار برلین در 1989 شد. از آن پس، کشورهای سرمایه‌داری با استفاده از راهکارهایی چون گسترش ناتو به شرق اروپا، جذب اعمار شوروی سابق در اروپای شرقی، ادامه‌ی محاصره و اعمال محدودیت‌ها بر ضد روسیه و چین، وادار ساختن این دو کشور به انجام اصلاحات سیاسی و اقتصادی و گشودن بازارهایشان به روی جهان غرب، کوشیده‌اند آنها را با بلوک سرمایه‌داری آشتی دهند و آخرین بقایای کمونیسم را از صفحه‌ی سیاسی عالم محو سازند.

ب. تغییر نظام‌های حکومتی کشورهای جهان سوم، از حکومت‌های خودکامه به نظام‌های دمکراتیک: این تحول شامل دوستان آمریکا نیز می‌شود. صدور ایده‌ی لیبرالیسم و پلورالیسم به جهان سوم اولاً باعث یکدست شدن حکومت‌ها و هماهنگی بیشتر آنها با سرمایه‌داری جهانی می‌گردد، ثانیاً به سبب وابسته شدن این حکومت‌ها به آرای عمومی که عاملی ناپایدار و تحت تأثیر تبلیغات غرب است، روحیه‌ی اسقلال طلبی و غرب‌ستیزی در جهان سوم فروکش خواهد کرد و بازارهای بیشتری برای ورود کالا و سرمایه‌ی کشورهای صنعتی فراهم خواهد آمد، زیرا این‌گونه کشورها اشتیاق بیشتری برای برقراری رابطه‌ی سیاسی و اقتصادی با غرب از خود نشان می‌دهند. به گفته هانتینگتون، بین سال‌های 1974 تا 1990، نظام‌های حکومتی بیش از 30 کشور در جنوب و شرق اروپا، آمریکای لاتین و شرق آسیا، از نظام‌های اقتدارگرا به نظام‌های دمکراتیک تغییر یافته‌اند (پوپویچ و سرجیوتی، 1378: 70).

ج. ایجاد نیروی واکنش سریع در آمریکا که نوعی پلیس ضدشورش بین‌المللی محسوب می‌گردد: استفاده از تحریم‌های اقتصادی از طریق سازمان ملل یا به شکل خودسرانه، ایجاد فشار سیاسی و تبلیغی از طریق سازمان‌هایی مانند عفو بین‌الملل و حقوق بشر و حتی لشکرکشی نظامی برای مقابله با کشورهای نظیر کوبا، لیبی، ایران، کره شمالی و سوریه که نظم تحمیلی مورد نظر غرب را برنمی‌تابند. این‌گونه کشورها که از دیدگاه نظام‌های سرمایه‌داری یاغی و متمرّد محسوب می‌شوند باید با سایر جهان‌ها هماهنگ گردند.

• بعد فرهنگی

اکنون رسانه‌های تصویری سراسر عالم، روزانه اخبار و گزارش‌هایی مشابه پخش می‌کنند. مطالب آموزشی در دبستان‌ها و دانشگاه‌های چین و اندونزی، بسیار شبیه همان چیزهایی است که در اروپای غربی آموزش داده می‌شود. بینندگان مسابقات ورزشی، گاه به چند میلیارد نفر می‌رسند و عمدتاً احساسات یکسانی را از خود بروز می‌دهند. جوانانی که در چنین فضایی، در گوشه و کنار جهان پرورش می‌یابند، تلقیات و آرزوهای همانندی دارند و هر روز که می‌گذرد تعصبات قومی و مذهبی کم‌رنگ‌تر می‌شوند. فرهنگ مسلط، فرهنگی تکثرگرا و

طرفدار تساهل و تسامح است که تنها کام دل گرفتن از لذایذ دنیوی و مواهب مادی را تبلیغ می‌کند. آنچه مایه شگفتی است این است که مبلغان این فرهنگ همسان‌ساز و بی‌مهار، یعنی رسانه‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی گسترده، تنها در انحصار سازمان‌هایی محدود قرار دارند که متولیان‌شان، تعلقات و تعصبات نژادی و مذهبی خود را از یاد نبرده‌اند.

جنبه‌های منفی این همسان‌سازی فرهنگی، چنان اسفانگیز است که حتی فیلسوف لیبرالی مانند کارل پوپر از این که همه‌ی مردم خواستار مشاهده خشونت‌های بیشتری از صفحه تلویزیون هستند، شکوه می‌کند و می‌گوید: تلویزیون نسل بشر را فاسد می‌کند و کودکان را در سراسر جهان طرفدار خشونت بار می‌آورد (پوپر، 1376: 75).

• بعد فنی

در حوزه‌ی فنی و تکنولوژیکی از وقوع انقلاب صنعتی سوم سخن می‌رود. انقلاب صنعتی اول در قرن هجدهم تحولی در تکنولوژی تولید بود. انقلاب صنعتی دوم در نیمه‌ی دوم قرن نوزدهم رخ داد و تحولی در تکنولوژی توزیع و ارتباط ایجاد کرد. اینک انقلاب صنعتی سوم در پایان قرن بیستم همان‌طور که در بعد فرهنگی هم به آن اشاره شد، تحولاتی اساسی در حوزه‌ی ارتباط، مصرف و اطلاعات به همراه آورده است. تکنولوژی اطلاعاتی شامل شبکه‌های اطلاعاتی کامپیوتری، کمیت و کیفیت اطلاعات قابل دسترسی را به شیوه‌ای انقلابی و بی‌سابقه دگرگون ساخته است. تحول مشابهی از لحاظ سرعت انجام مرادات و بازرگانی بین‌المللی رخ داده و تکنولوژی ماهواره‌ای موجب ظهور رسانه‌های الکترونیکی در سطح جهانی شده است. در نتیجه این تحولات، فاصله مکانی و جغرافیایی معنای خود را از دست می‌دهد و حوزه عمومی مشترکی در سطح جهانی پدیدار می‌شود که همگان به نحو فزاینده‌ای به مسائل و موضوعات آن علاقه‌مند می‌گردند. این همان چیزی است که برخی از نویسندگان آن را «دهکده‌ی جهانی الکترونیکی» نامیده‌اند (نش، 1380: 11).

جهانی‌شدن و جامعه اطلاعاتی

دانیل بل¹ جامعه‌شناس در سال 1973 ظهور جامعه‌ای را به نام «جامعه‌ی پسا صنعتی» پیش‌بینی کرد. او حرکت بشر را از تأکید بر تولید کارخانه‌ای و صنعتی به پردازش و آمایش، بازچرخه و خدمات مدنظر قرار داد. اشاره به این نکته جالب است که هرولد اینیس²، اقتصاددان و تاریخ‌نگار کانادایی، در 1951 به این نکته پی برد که آنچه در حال رخ دادن بود، فراتر از تبدیل شدن جامعه‌ی صنعتی به پسا صنعتی است.

در فرآیند جهانی‌شدن فاصله مفهوم دیگری می‌یابد و از حالت مکانی و زمانی خارج می‌شود و ماهیت عملکردی به خود می‌گیرد. به میزانی که سطح توانمندی‌های اطلاعاتی افراد افزایش یابد، از حاشیه که در یک

۱. Daniel Bell

۲. Harold Innis

فاصله‌ی فضایی است خارج شده و به متن جهانی بودن داخل می‌شوند، اعم از اینکه در چه مکان و چه موقعیت جغرافیایی و یا چه فضای ملی باشند و به همین نسبت نیز کثرت‌گرا می‌شوند. دلیل اصلی کثرت‌گرایی فزاینده‌ی دوره‌ی پست‌مدرن، اتحاد آن با تکنولوژی معاصر است که در قالب جهان اطلاعاتی شبانه‌روزی ظاهر شده و جانشین جهان مدرن شده است. جهان به عصر جدیدی از نظام فرهنگی - اجتماعی وارد می‌شود که آن را جامعه اطلاعاتی می‌نامند (پیشگاهی فرد، 1380).

واژه‌ی جهانی‌شدن نخستین بار برای طرح تحولاتی که در عرصه‌ی فعالیت‌های اقتصادی پدید آمده بود، مطرح گشت. ارتباطات فوق قلمروی، طی مرحله‌ی آغازین جهانی‌شدن با گسترش خط تلگراف و کوتاه شدن فاصله‌ها از دهه‌ی 1850، ارتباطات تلفنی برون‌مرزی و ارتباطات رادیویی از دهه‌ی 1890 و حمل و نقل هوایی بین قاره‌ای از 1919 شکل گرفته است. یکی از پیشرفت‌های چشمگیر معاصر در جهانی‌شدن در زمینه‌ی ارتباطات الکترونیکی رخ داده است. یکی از علل آن، این است که زیربنای مربوط به آن بسیار توسعه یافته است، کابل‌های فراقیانوسی از سال 1956 شروع به کار کرد و امکان ارتباط مستقیم تلفنی میان بیش از 200 کشور جهان را برقرار کرد؛ از اواخر دهه‌ی 1980 اینترنت به عنوان «ابرنسبکه» فراج جهانی آغاز شد و در دهه 1990 گسترش فوق‌العاده‌ای پیدا کرد (شولت، 1382).

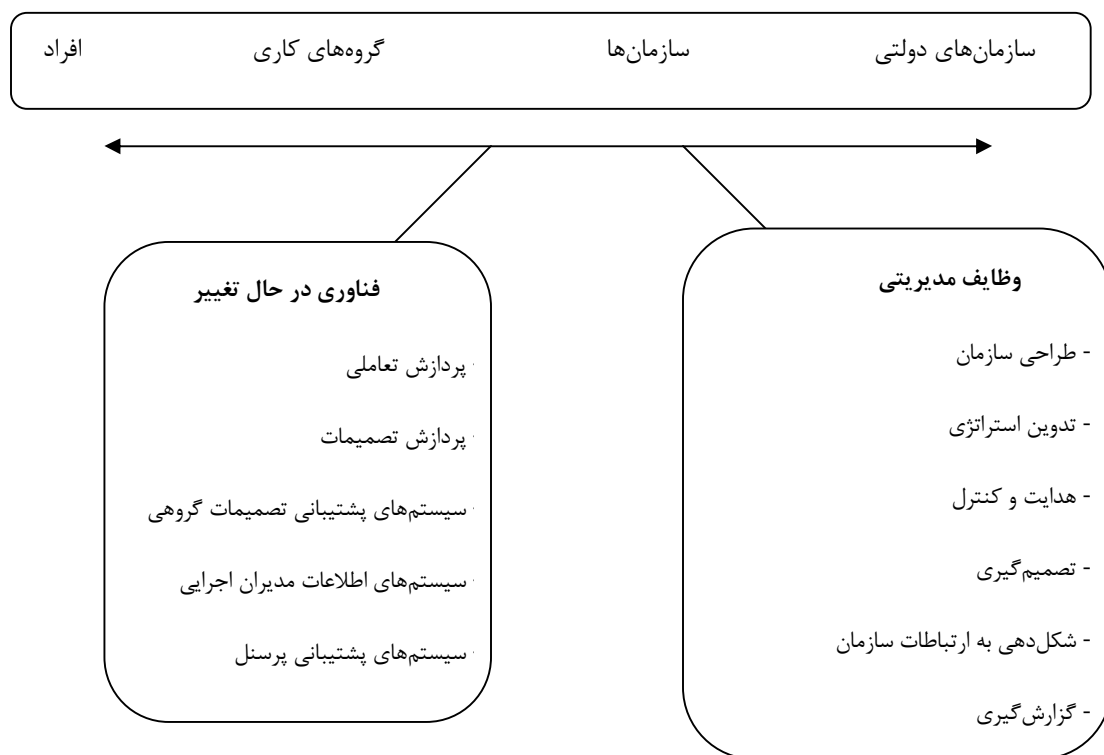
یکی از اثرات روشن جهانی‌شدن اطلاعات، وجود یک گرایش به سمت هماهنگ‌سازی یا استانداردسازی قوانین مالکیت معنوی در جهت حمایت بیشتر می‌باشد. هرچند که این گرایش ممکن است به اثرات مثبت اقتصادی مربوط باشد، ولی متون چند سال اخیر این نکته را مطرح می‌کنند که اصولاً این اثرات می‌تواند برای ملت‌های تولیدکننده مالکیت معنوی و شرکت‌های فراملیتی سودمند باشند. این کار همچنین ممکن است حاکمیت دولت‌ها را به واسطه‌ی توانایی و قدرت نهادهای خصوصی کاهش دهد. روزنبرگ (2005) جهانی‌شدن را تفکر غالب دهه‌ی 1990 می‌داند. در علوم اجتماعی این مفهوم به این دلیل به وجود آمد تا اعلان کند که به‌هم‌پیوستگی روابط اساساً ماهیت اجتماع انسانی را تغییر می‌دهد و یک نظام حکومت جهانی چندلایه و چندجانبه جایگزین نظام دولت مقتدر شده است. در طول دهه‌ی 1990، فعالان، سیاستمداران، روزنامه‌نگاران و دانشمندان شاهد رشد سرمایه‌داری اقتصادی، ظهور تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی، برتری فزاینده‌ی سازمان‌های بین‌المللی و تجدید حیات مباحث حقوق بشری جهانی بودند و بسیاری از آنان بر این باورند که جهان در حال آغوش گشودن به شکل نوینی از به‌هم‌پیوستگی است که چندلایه بودن و نظام چندجانبه‌ی حکومت جهانی در حال ظهور، از ویژگی‌های آن می‌باشد.

ضرورت به‌کارگیری فناوری اطلاعات در جامعه اطلاعاتی

شواهد نشان می‌دهد که به‌کارگیری فناوری اطلاعات در میان کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه در حال گسترش است. مطالعه‌ای که از سوی مک مولن¹ در 1996 و در کشور کانادا انجام شد، مؤید این رشد است.

۱. Mack Moolen

مطالعه در سه مقطع زمانی 1980-85؛ 1986-91؛ 1991-94 انجام شد و نتایج نشان داد که در مقطع اول 16% و مقطع دوم 37% و مقطع سوم 43% از کارکنان در کارشان تحت تأثیر فناوری اطلاعات قرار گرفته‌اند. فناوری اطلاعات می‌تواند از سوی افراد، گروه‌های کاری و سازمان‌ها به صورت اشتراکی به کار گرفته شود. مدیران از فناوری اطلاعات به منظور تسهیل وظایف مدیریتی مانند طراحی سازمان، تدوین استراتژی‌ها و تصمیم‌گیری استفاده می‌کنند (صرافی‌زاده، 1383: 12). شکل 1 چهارچوب مناسبی را برای فناوری اطلاعات و کاربردهای آن ارائه می‌دهد.

شکل شماره 1- چارچوبی برای فناوری اطلاعات و چهارچوب‌های آن (صرافی‌زاده، 1383: 13)

فناوری اطلاعات و ارتباطات، ابزار عصر اطلاعات

امروزه اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات به منظور افزایش سرعت و دقت فعالیت‌های مختلف سازمان‌ها و ارتباط اجزای مختلف آن با یکدیگر و در نتیجه بالابردن بهره‌وری آن‌ها به روشنی مشخص شده است. خصوصاً سازمان‌هایی که بخش‌های مختلف آن در مناطق جغرافیایی پراکنده و دور از یکدیگر قرار گرفته‌اند و یا مؤسساتی که موظف به انجام کارهای متنوع و متعدد هستند، بسیاری از مشکلات خود را از طریق این تکنولوژی‌ها رفع می‌کنند. انقلاب اطلاعات و ارتباطات، یکی از اصطلاحاتی است که با رشد تکنولوژی‌های اطلاعاتی در کنار انقلاب صنعتی مفهوم پیدا کرده است. همان‌گونه که در اثر انقلاب صنعتی، مجموعه‌ای از

کارخانه‌ها، ابزار، ماشین‌آلات، اتومبیل‌ها و غیره به کمک انسان آمدند و بسیاری از کارهای بدنی او را بر عهده گرفتند، انواع محصولات تکنولوژی اطلاعات نیز شامل سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای کامپیوتری، شبکه‌های مخابراتی، سیستم‌های ماهواره و غیره برای کمک به آن دسته از مسائل انسان که با اطلاعات سر و کار دارند به وجود آمده و توسعه یافتند.

کاربردهای این تکنولوژی‌ها شامل انواع محاسبات و پردازش‌های روزمره، تجارت، اطلاع‌رسانی، مسائل علمی، مدیریت، ارتباط مستقیم از راه دور و غیره می‌باشد. تجارب گوناگون سازمان‌های مختلف در سطح دنیا نشان می‌دهد که تکنولوژی اطلاعات به راحتی بسیاری از مشکلات سیستم‌های اطلاعاتی را رفع می‌کند. تکنولوژی اطلاعات قابلیت‌های زیادی در رفع مشکلات سازمان‌ها دارد که از جمله آن قابلیت‌ها و مزایا می‌توان به افزایش دقت اشاره کرد؛ چرا که در مشاغل مبتنی بر انسان، دقت انجام کار متغیر است، در حالی که تکنولوژی اطلاعات دقتی بالا و ثابت را تأمین و تضمین می‌کند. در انواع فعالیت‌های پردازشی و محاسباتی، دقت کامپیوتر به مراتب بیشتر از انسان است. افزایش سرعت به عنوان یکی دیگر از مزایای تکنولوژی اطلاعات می‌باشد؛ محاسبه و پردازش سریع اطلاعات و انتقال فوری آن، زمان جستجو و دستیابی سریع به اطلاعات را نیز فراهم می‌کند. یکی دیگر از مزایای تکنولوژی اطلاعات، کاهش اندازه‌ی فیزیکی مخازن اطلاعات می‌باشد، چراکه با توسعه تکنولوژی اطلاعات و به‌کارگیری آن، دیگر لزومی به حمل و نگهداری حجم زیادی از کتاب‌های مرجع تخصصی وجود ندارد. به راحتی می‌توان در هر دیسک فشرده، اطلاعات چندین کتاب را ذخیره نمود. مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی قم، از جمله مراکزی است که به انجام این وظیفه مشغول است. استفاده از تکنولوژی اطلاعات، شفافیت در انجام کارها را افزایش می‌دهد و بسیاری از واسطه‌ها را حذف می‌کند. این دو مزیت کلیدی منجر به رفع برخی از فسادهای اداری خصوصاً در سطوح پایین می‌شوند. به کمک تکنولوژی اطلاعات، بسیاری از استعلام‌ها، مراجعات افراد و غیره از طریق شبکه‌های کامپیوتری و به صورت خودکار انجام می‌گیرد. بنابراین می‌توان به صورت 24 ساعته در شبانه‌روز و هفت روز هفته از آن بهره گرفت. مخابرات، تلفن، تله‌کنفرانس، ویدیوکنفرانس و همچنین سیستم‌های همکاری مشترک EDI و غیره نمونه‌هایی از کاربردهای تکنولوژی اطلاعات در این زمینه هستند. با توجه به موارد فوق، به خصوص افزایش سرعت که باعث انجام تعداد کار بیشتر می‌شود و انجام کار تمام‌وقت، بهره‌وری سیستم افزایش می‌یابد و در نتیجه باعث کاهش مقدار زیادی از هزینه‌ها می‌گردد (قاضی‌نوری، 1383: 87).

جهانی‌شدن و چشم انداز توسعه‌ی جامعه اطلاعاتی

انقلاب ارتباطات و اطلاعات به سرعت اقتصاد، فرهنگ و سیاست جهان را دستخوش دگرگونی می‌کند و جهان را عملاً به یک "دهکده‌ی جهانی" تبدیل می‌کند. رخدادهایی که در هر گوشه‌ی این سیاره رخ می‌دهد، در کمترین زمان به سراسر جهان مخابره می‌شود. تصمیمات و کارهای اقتصادی، بیش از پیش از پیامدهای جهانی برخوردار شده‌اند. اطلاعات و ارتباطات چنان به سرعت درون اقتصاد و جامعه انسجام می‌یابند که جهانی‌شدن و

ظهور جوامع اطلاعاتی، واقعیتی اجتناب‌ناپذیر جلوه می‌کند. با این حال، همه‌ی ملت‌ها، گروه‌ها و افراد به طور هماهنگ و برابر در مزایای جهانی شدن و فناوری‌های اطلاعاتی سهیم نیستند. از این رو، در سراسر جهان درباره‌ی امید به ایجاد طبیعتی آرمانی و بیم از افزایش شکاف دیجیتالی بحث‌های داغی درگرفته است که نوید دنیایی موفق و آرام را می‌دهد و هراس از برخوردهای مدنی و فرهنگی را برمی‌انگیزد. به نظر من، واقعیت در همین نهفته است. بی‌شک، فناوری اطلاعاتی نیروی قدرتمندی به شمار می‌آید، اما معتقدم که قوه‌ی ابتکار انسان قوی‌تر است و شیوه‌ی به‌کارگیری فناوری اطلاعاتی در حل مشکلات و مسائل از اهمیت بسزایی برخوردار است.

دانش، قدرت محسوب می‌شود. همیشه همین‌طور بوده است، چه در دوران ما قبل تاریخ که از آتش و سنگ به عنوان ابزار استفاده می‌شد و چه در عصر مدرن علوم هسته‌ای و فضایی و فناوری‌های مربوط. با وجود این ویژگی مثال‌های فوق در قدرت یا دانش نهفته نیست، بلکه ریشه در این واقعیت دارد که چون تعداد نسبتاً معدودی از مردم از دانش برخوردار بودند، پس به توانایی و اختیار دست می‌یافتند.

انسان به تنهایی قادر به تولید دانش، تفکر مجرد و انتزاعی و ساخت ابزار و فناوری است. دانش از طریق ارتباطات و اطلاعات با دیگران تقسیم می‌شود. بنابراین، توانایی نظارت بر اطلاعات و ارتباطات، رمز قدرت به شمار می‌آید. بشر در طول تاریخ، از این ظرفیت برای تولید دانش و تقسیم مزایای آن برای دفع دشمن، جست و جوی غذا، کسب ثروت، تنظیم روابط انسانی و غیره بهره برده است.

فاصله‌ی چشمگیری میان کشورهای صنعتی و کشورهای در حال توسعه وجود دارد. حدود 80 درصد جمعیت جهان در کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند. سهم آنان از درآمد و مصرف منابع جهان، کمتر از 20 درصد است. تقسیم بندی دیجیتالی، شگفت‌آورتر است. سهم کشورهای در حال توسعه از اینترنت، فقط 10 درصد است.

در ایالات متحده، 56 درصد بزرگسالان به اینترنت دسترسی دارند، حال آن که در کشورهای در حال توسعه، فقط 23 درصد یا حتی کمتر، به اینترنت متصل هستند. در تمامی افریقا، فقط 14 میلیون خط تلفن وجود دارد که کمتر از نیویورک یا توکیو است. یک سوم مردم جهان حتی یک بار در طول عمرشان تماس تلفنی برقرار نکرده‌اند. درآمد روزانه‌ی یک پنجم مردم جهان، فقط یک دلار است.

طبیعتاً در وضع موجود، برخی با حرارت درباره‌ی اولویت نیازهای اساسی همچون آب آشامیدنی سالم، غذای کافی، مسکن، امکانات پزشکی و آموزش نسبت به تلفن و رایانه بحث می‌کنند اما همان‌طور که «وینود توماس»^۱ نایب رییس بانک جهانی به درستی خاطر نشان می‌سازد، صحبت بر سر انتخاب میان پنی‌سیلین یا پنتیوم نیست. قدرت انقلاب اطلاعاتی، دقیقاً در این نکته نهفته است که باعث ارائه‌ی کارآمدتر و مبتکرانه‌تر

۱. Vinod Thomas

خدمات اولیه می‌شود. عدم به‌کارگیری فناوری‌های فوق برای اقشار تهیدست، کمابیش هزینه‌ی سنگین و روزافزونی را دربردارد، زیرا به مفهوم از دست‌رفتن فرصت‌های اقتصادی و افزایش نابرابری در میان کشورهای در حال توسعه است، درحالی‌که مناطق روستایی، منزوی‌تر و عقب‌مانده‌تر باقی می‌مانند.

همانطور که قبلاً اشاره شد، به مدد "فشار" کشورهای توسعه یافته و کشش کشورهای در حال توسعه، فناوری‌های اطلاعاتی به سرعت در حال گسترش هستند. در حالی که شمار کاربران در آسیا، آفریقا و سایر کشورهای در حال توسعه افزایش می‌یابد، غالباً حرکت جریان اطلاعات به سوی خارج از ایالات متحده است نه به سمت داخل. 60 درصد از دارندگان اینترنت در ایالات متحده بودند و پایگاه 100 وب سایت پرطرفدار در سال 2000 و بهره‌برداری از فناوری ارتباطات و اطلاعات در کشورهای در حال توسعه نیز در این کشور بود.

با این حال، با وجود محدودیت کنونی گسترش فناوری اطلاعات و کامپیوترهای شخصی در کشورهای در حال توسعه‌ای چون هندوستان، افراد زیادی با بهره‌برداری مبتکرانه از همین امکانات محدود، به فناوری اطلاعات دسترسی یافته‌اند و از مزایای آن سود می‌برند.

هندوستان جایگاه مناسبی در حیطه‌ی توسعه‌ی نرم‌افزار رایانه و ارائه‌ی خدمات برای خود یافته است. در دنیای تجارت آزاد، کسانی که بتوانند از فناوری اطلاعات بهره ببرند، از مزایایی چون کارایی افزون‌تر، تولید افکار، محصولات و خدمات جدید برخوردار می‌شوند. با اینکه پیشرفت فناوری اطلاعات منجر به کاهش تقاضای نیروی کار در زمینه‌ی مهارت‌های سنتی می‌شود، اما خالق امکانات جدیدی نیز خواهد بود. تمامی کشورهای جهان، نیاز مبرمی به برنامه‌نویسان هندی دارند. خدمات حمایت از مشتری و خدمات پزشکی، فرصت‌های شغلی تازه‌ای را برای زنان و مردان جوان و تحصیل‌کرده‌ی انگلیسی در هندوستان پدیدآورده است. بدین ترتیب، یک منشی در منطقه‌ی چنای برای پزشکی در ایالات متحد یا کانادا کار می‌کند. همین مسئله درباره‌ی خدمات حمایت از مشتری نیز مصداق دارد. مشتریان در ایالات متحده، کانادا، انگلستان با 1 تماس می‌گیرند و مرکز خدمات - هر نقطه‌ی دیگر جهان، بدون پرداخت هیچ هزینه‌ای، با پیش‌شماره‌ی 800 حمایت از مشتری در بنگلور، پاسخ می‌دهد. اما مزایای فناوری ارتباطات و اطلاعات نباید در انحصار کشورهای توسعه یافته‌ی غربی یا نخبگان تحصیلکرده‌ی آن‌ها باقی بماند، بلکه باید در اختیار فقرا نیز قرار گیرد. راهبرد مبتکرانه برای "دستیابی" و کاربرد فناوری ارتباطات و اطلاعات، در اجرای سریع آن نهفته است. بهره‌برداری فقرای ساکن در روستاها از مزایای فناوری ارتباطات و اطلاعات، چندین سال به طول می‌انجامد و شاید هرگز به وقوع نپیوندد. شاید فناوری ارتباطات و اطلاعات نیز مانند سایر فناوری‌ها تا زمانی که به طور فعال در خدمت قشر وسیعی از مردم درنیاید، در انحصار نخبگان جامعه باقی بماند. به عنوان مثال، رادیو، تلفن و تلویزیون تا مدت‌ها در بخش متمدن هندوستان، نماد تجدد و منزلت اجتماعی به شمار می‌رفت. اما، با آمدن دستگاه‌های ترانزیستور، دفاتر تلفن عمومی تلویزیون‌های کابلی، همه چیز به سرعت دستخوش دگرگونی شد. به عنوان مثال، امکان مشاهده‌ی گزارش زنده‌ی شبکه‌ی تلویزیونی سی.ان.ان از "جنگ خلیج" در هتل‌های پنج ستاره‌ی دهلی نو، شگفتی تمامی

صاحب‌نظران هندی را برانگیخت. سپس دوستان و همسایگان‌شان را مطلع کردند و بدین ترتیب، فیلم‌های ویدیویی و برخی از کانال‌های ماهواره به‌وسیله‌ی دیش‌ها به منازل هندی‌ها راه یافت.

این مسئله، منجر به افزایش شتاب تولید تلویزیون و سایر فعالیت‌های رسانه‌ای مربوط شد. در حال حاضر، حدود سی هزار اپراتور کابلی که هریک بین 200 تا 500 مشتری دائمی دارند، حدود 30 میلیون نفر را در شهرهای بزرگ و شهرستان‌های کوچک، تحت پوشش قرار داده‌اند.

در بسیاری از ایالات هندوستان، طرح‌هایی برای رایانه‌ای کردن پیشینه‌ی زمین‌های کشاورزی در جریان است. هنگامی که این طرح‌ها اجرا شوند، روستاییان دیگر نیازی به مؤسسه‌ی قدیمی که باعث ایجاد ناراحتی، تأخیر و فساد شده است، نخواهند داشت، زیرا می‌توانند با مراجعه به کیوسک‌های فناوری اطلاعات از جزییات مالکیت خود بر زمین آگاه شوند. در حال حاضر، پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای در ایالاتی چون کارناتکا، آندراپرادش و ماریاپرادش صورت گرفته است. چند طرح نیز با موفقیت از بوته‌ی آزمایش خارج شده‌اند.

تمامی روستاهای هندوستان مجهز به خط تلفن هستند. دفتر پستی روستا و یا چند جوان مبتکر تحصیل‌کرده با برپایی کانون‌های اطلاع‌رسانی، درصدد جامه‌ی عمل پوشاندن به امکانات فنی هستند. آن‌ها می‌توانند امکان دسترسی به تلفن، رایانه و اینترنت را فراهم سازند و حتی با قیمتی مناسب، پیام‌های الکترونیکی و صوتی را در منزل روستاییان تحویل دهند. در نتیجه، باب امکانات بی‌شمار ارتباطات باز می‌شود که خود انقلابی است در اطلاع‌رسانی و ارتباطات. روستاییان به پیشینه‌ی مالکیت خود بر زمین، اطلاعات در زمینه‌ی قیمت محصولات و جدیدترین شیوه‌ها و فنون افزایش بهره‌وری دست می‌یابند و امکان صحبت با پسر/دختر خود را در روستا، شهر یا کشور دیگر به طرق گوناگون پیدا می‌کنند. مردم فقط زمانی به فناوری اطلاعات روی می‌آورند که متقاعد شوند در زندگی‌شان مفید واقع خواهد شد. بزرگ‌ترین تنگنایی که در مسیر گسترش اینترنت در نواحی روستایی وجود دارد، فقدان خدمات اطلاع‌رسانی متناسب با نیازهای مردم روستایی است. چالشی که در برابر برنامه‌نویسان رایانه و سازندگان نرم افزار وجود دارد، تعیین نیازهای مردم و ارائه‌ی راه حل متناسب است. اگر این اتفاق به وقوع بپیوندد، نیازی به کمک دولت نیست.

توسعه‌ی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی، فرصت‌های بسیاری برای کسانی که هنوز طعم انقلاب صنعتی را نچشیده‌اند، فراهم آورده است. کشورهای در حال توسعه به موازات رویارویی با چالش‌های جهانی شدن در بازار جهانی که همراه با آزادسازی و خصوصی‌سازی صورت می‌گیرد، باید گوشه‌ی چشمی نیز به فقرای مناطق شهری و روستایی داشته باشند.

اکنون با بهره‌برداری مبتکرانه از فناوری‌های اطلاعاتی می‌توان ساکنان دوردست‌ترین نقاط را نیز به تازه‌ترین اطلاعات مجهز ساخت. در اینجا دیگر مالکیت به عنوان پیش‌شرط مطرح نمی‌شود، بلکه رمز موفقیت در دسترسی به فناوری اطلاعات نهفته است. دستیابی به فناوری اطلاعات با کمک اپراتورها و اکنون نیز به

وسيله‌ی كانون‌های اطلاع رسانی میسر می‌شود. این گونه (PCOs) کابلی، دفاتر تلفن عمومی کاربرد هوشمندانه‌ی فناوری اطلاعات، پاسخگوی نیازهای اساسی مردم در زمینه‌ی بهداشت، آموزش، تغذیه و مسکن خواهد بود، به پیشرفت رفاه اقتصادی و اجتماعی کمک خواهد کرد و در این فرآیند، بهره‌وری را نیز افزایش خواهد داد که این امر، دستیابی به توسعه و پیشرفت سراسری را سهولت می‌بخشد.

بنابراین بازارهای مناطق روستایی به روی تمامی انواع کالاها و خدمات گشوده می‌شود و جهانی‌شدن، بازار آزاد و ظهور جامعه‌ی اطلاعاتی تقویت و تشدید می‌شود. همین رویکرد به تنهایی موجب کسب موفقیت خواهد بود.

اهداف تحقیق

هدف اصلی تحقیق

شناسایی و دستیابی به الگوی مدیریت فناوری‌های نوین اطلاعاتی در کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

اهداف فرعی تحقیق

شناسایی چالش‌های فرهنگی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی چالش‌های اجتماعی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی چالش‌های مدیریتی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی چالش‌های سیاسی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی راهبردهای مدیریت بهینه فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی راهبردهای فرهنگی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی راهبردهای اجتماعی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی راهبردهای مدیریتی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی راهبردهای سیاسی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

شناسایی راهبردهای اقتصادی و زیرساختی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی

سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی تحقیق

الگوی مدیریت فناوری های نوین اطلاعاتی در کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدام است؟

سؤال‌های فرعی تحقیق

چالش‌های فرهنگی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

چالش‌های اجتماعی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

چالش‌های مدیریتی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

چالش‌های سیاسی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

چالش‌های اقتصادی و زیرساختی پیشاروی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

راهبردهای فرهنگی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

راهبردهای اجتماعی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

راهبردهای مدیریتی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

راهبردهای سیاسی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

راهبردهای اقتصادی و زیرساختی توسعه‌ی فناوری‌های نوین اطلاعاتی کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی کدامند؟

روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی است. از نظر روش نیز تحقیقی پیمایشی است که در پی شناسایی و دستیابی به الگوی مدیریت فناوری‌های نوین اطلاعاتی در کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی در کشور بوده است.

فناوری های نوین اطلاعاتی و مدیریت جهانی

می‌توان گفت وسایل نوین ارتباط جمعی و فناوری اطلاع رسانی، با توجه به تولید، توزیع سریع و مطلوب اطلاعات در جامعه، نقش تعیین‌کننده‌ای را در توسعه فرهنگی کشورها داشته باشند. رسانه‌ها با اتخاذ سیاست‌های پویای اجتماعی و ترکیب آن با سیاست‌های فرهنگی بومی، محلی و عامه‌ی مردم نقش بسزایی در افزایش رشد فرهنگ دارند و به توسعه‌ی همه‌جانبه جوامع بشری کمک نموده‌اند.

نقش ابزار فناوری اطلاع رسانی و رسانه‌های گروهی در توسعه‌ی فرهنگی یکی از راه‌های گسترش توسعه‌ی فرهنگی در جوامع شناخت میراث فرهنگی و ارزش‌های بومی و محلی آن جامعه است. به طوری که می‌توان گفت فناوری اطلاع‌رسانی و رسانه‌ها با ایجاد ارتباط و انتقال اطلاعات نقش تعیین‌کننده‌ای در سرنوشت توسعه‌ی همه‌جانبه کشورها بر عهده دارند.

نگاهی به تحولات تاریخی در آستانه‌ی قرن 21، نشانگر آن است که تفکر انسان تا چه حد به ابزارهای ارتباطی، از زبان به عنوان نخستین وسیله‌ی ارتباطی گرفته تا ابزارهای پیچیده انتقال اطلاعات، همچون مطبوعات چاپی و الکترونیک، رادیو و تلویزیون، رسانه‌های جدید الکترونیکی (تکنولوژی‌های ارتباطی و اطلاعاتی جدید ماهواره‌ها، اینترنت، چند رسانه‌ای‌ها، بزرگراه‌های اطلاعاتی و شبکه‌های تعاملی) مدیون است. اگر این ابزارهای ارتباطی وجود نداشت، تفکر هم وجود نداشت. ارتباط نشانگر فرآیندی است که در آن، اطلاعات، عقاید و افکار مردم هم از طریق تماس مستقیم و هم از طریق مجراهای مختلف صورت می‌گیرد. به عبارتی اطلاعات از طریق ارتباط انتقال می‌یابند. در برقراری ارتباط پیوسته هدفی وجود دارد و فرد برای دریافت آگاهی بیشتر، با دیگران ارتباط برقرار می‌کند. در پرتو ارتباطات است که فرد به مهارت‌های تازه و طرز فکر رفتارهای جدید دست می‌یابد.

"لسول"¹ وظایفی چند، نظیر مراقبت از محیط و ایجاد همبستگی بین اجزای گوناگون جامعه را در پاسخ به محیطی که در آن انتقال میراث فرهنگی از نسلی به نسل دیگر صورت می‌گیرد، به عنوان وظیفه‌های اصلی ارتباطات جمعی تلقی می‌کند. در مقاله دیگر، با نام "ساخت و کارکرد ارتباطات در جامعه"، وظایف دیگری برای وسایل ارتباطی برمی‌شمارد: به نظر او "این وسایل باید به 1. حراست از محیط، 2. همبستگی بین اجزای جامعه در پاسخ به نیازهای محیطی، 3. انتقال میراث اجتماعی از نسلی به نسل دیگر، کمک کنند."

به عقیده کارشناسان حوزه‌ی مسائل فناوری بحث ارتباطات در جوامع انسانی دارای پیامدهای مختلفی است که از چند منظر می‌توان آن را مورد کنکاش قرار داد. رشد و گسترش آگاهی‌های سیاسی، ایجاد تحولات سیاسی در سطح گسترده، رشد افکار عمومی، توسعه‌ی سیاسی و کمک به ایجاد تشکل‌های مردمی و کمک به ایجاد یکپارچگی سیاسی و حرکت به سوی قانونمند شدن جوامع را از جمله پیامدهای سیاسی ارتباطات اعلام می‌کنند و هم‌چنین حرکت به سوی جهانی واحد و یکپارچگی فرهنگی - اجتماعی، کمک به تشکیل نهادهای مختلف اجتماعی و ایفای نقش در تغییرات فرهنگی - اجتماعی جامعه، ایجاد تغییر در مفاهیم و خرده‌فرهنگ -

۱. Lasswell

های جوامع به نفع فرهنگ قدرتمندتر، گسترش شهرنشینی و رشد جامعه‌ی مدنی، کانالیزه کردن سلیق افراد در مسیر مورد نظر به جهت اهداف اقتصادی و تبلیغات اقتصادی خاص در جهت انتخاب کالاهای مورد نظر، تبدیل اقتصاد معیشتی به اقتصاد بازار در واحد جامعه یعنی خانوار، شکل‌دادن به افکار عمومی متناسب با مقتضیات امنیتی، سیاسی و اقتصادی و ایجاد یک هویت عمیق و ریشه‌دار جمعی، ایجاد حس مسئولیت و حساسیت در قبال مصالح عمومی را از دیگر پیامدهای اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی و امنیتی جامعه می‌دانند که به مراتب مهم‌تر از پیامدهای سیاسی ارتباطات می‌باشند،

در عصر حاضر وسایل نوین ارتباطی و انتقال اطلاعات سهم بسزایی در توسعه‌ی اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه داشته و نقش مهمی در حفظ و پیشرفت فرهنگ، آموزش رسمی و خودآموزی و غنی کردن اوقات فراغت ایفا کرده است.

ارتباطات به معنای عام، نشانگر ساختارهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در یک جامعه مشخص است. در چارچوب چنین ساختارهایی است که تعامل اجتماعی میان افراد و در نهایت مشارکت رخ می‌دهد، در واقع می‌توان گفت: فرآیند توسعه، رابطه‌ی پایداری با تعامل میان مردم و مشارکت فعال گروه‌های مختلف اجتماعی دارد، این امر صورت نمی‌گیرد مگر در پرتو نظام جامع ارتباطی- اطلاعاتی که می‌تواند تا حد زیادی در رفع اختلاف‌ها، تضادهای موجود در ارزش‌ها و رفتارهای مردم و فراهم آوردن محیط مساعد برای توسعه‌ی ملی، مؤثر باشد. این پدیده در جوامع در حال توسعه یا کم‌رشد، به دلیل بومی نبودن و نهادینه نشدن وسایل ارتباطی مدرن و برخورد آن با وسایل ارتباط سنتی، به عنوان نیروی اجتماعی فعال، مسائل و مشکلات کم و بیش مشابهی را پدید آورده است. شناخت ابعاد این پدیده برای پژوهشگران ارتباطات در دهه‌های اخیر مرزهای نوینی را گشوده است. پیوند میان ارتباطات و اطلاعات و توسعه و پیامدهای آن مورد بحث نظریه‌پردازان قرار گرفته است. آنان آگاهی مردمان را از توانایی‌های خود و نیز روابط حاکم بر خویش برای فراگرد توسعه امری اساسی می‌دانند و معتقدند که این مهم از طریق اطلاعات و فناوری اطلاعات، رسانه‌ها و دانش ارتباطات امکان‌پذیر است.

فناوری اطلاع‌رسانی عبارتست از: شناسایی، گردآوری و پردازش اطلاعات به منظور پشتیبانی از تصمیم‌گیری. بر این اساس دانش اطلاع‌رسانی به منزله‌ی شناسایی، طراحی و اجرای بهترین رویه در راستای پشتیبانی از تصمیم‌گیری است.

1- تولید و انتشار اطلاعات

در جریان تولید و انتشار اطلاعات می‌بایست محتوا، حجم، سمت و سوی اطلاعات، عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، قانونی و عوامل تکنولوژیکی مؤثر در آفرینش و انتشار آن را در نظر گرفت.

2- جریان اطلاعات

چهار مرحله‌ی جریان اطلاعات عبارتند از: الف - منبع، ب - فرآیند تولید، ج - فرآیند توزیع، د- فرآیند بهره‌وری

در این فرآیند، متخصصان اطلاع‌رسانی با ارائه‌ی ایده‌های تازه و طرح‌های ارزنده در پیشرفت خدمات اطلاع‌رسانی نقش بسزایی دارند. اطلاع‌رسانی اساساً رشته‌ای است از همه پدیده‌هایی که در انتقال اطلاعات دخالت دارند، از تولید کننده تا استفاده کننده؛ باید به تمام اجزای چرخه‌ی انتقال اطلاعاتی ذیل پرداخت زیرا آن‌ها با یکدیگر تعامل دارند و آگاهی از این تعاملات در طراحی و مدیریت کارآمد خدمات اطلاعاتی اهمیت دارد.

3- نظام اطلاع‌رسانی

نظام اطلاع‌رسانی براساس 3 مقوله‌ی اصلی در فرآیند اطلاع‌رسانی عبارتند از:

الف- گردآوری و تولید اطلاعات، ب- سازماندهی اطلاعات، ج - اشاعه‌ی اطلاعات، د- نقاط ضعف موجود در اطلاع‌رسانی

• نقاط ضعف در گردآوری و تولید اطلاعات

- 1- عدم اطلاع و آگاهی از نیازهای ادارات کل در هنگام جمع‌آوری داده‌ها
- 2- نبود مفاهمه و بیان مشترک در تعاریف و مفاهیم
- 3- ارائه‌ی داده‌ها و اطلاعات پردازش نشده و غیرکارشناسانه
- 4- ارائه‌ی اطلاعات به‌روز نشده و آمارهای کهنه توسط واحدهای دیگر
- 5- نبود نگرش مثبت در مدیران نسبت به آمار و اطلاعات و در نتیجه عدم ارائه‌ی داده‌های سازمان یافته و دقیق از طرف آنان

• نقاط ضعف در سازماندهی اطلاعات:

- 1- تداخل و عدم تقسیم دقیق وظایف
- 2- عدم همکاری ادارات کل در ارائه‌ی اطلاعات دقیق، کافی و بموقع

3- کمبود امکانات، ابزارها، نیروی انسانی متخصص و وجود محدودیت‌های مالی

4- ضعف جایگاه تشکیلاتی واحد اصلی تولیدکننده‌ی اطلاعات و مدیریت منابع اطلاعات

• نقاط ضعف در اشاعه‌ی اطلاعات

1- محروم ماندن متقاضیان و مصرف‌کنندگان اصلی اطلاعات به دلیل نداشتن ارتباط تعریف‌شده و مشخص با مراکز اطلاع‌رسانی

2- بهره‌گیری نکردن از اطلاعات در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها به دلیل نبود نگرش مثبت و ارائه‌ی اطلاعات نادقیق قبلی

3- مشکلات ناشی از ضعف فرهنگ عمومی و فرهنگ اطلاعات همگانی در ارائه و به کارگیری اطلاعات

نتیجه‌گیری و پیشنهاد های راهبردی

با توجه به هدف پژوهش مبنی بر شناسایی و تدوین راهبردهای بهینه‌ی مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور جهت حضور در عرصه‌ی جهانی، الگوی نهایی از طریق روش مدل‌سازی کمی به دست آمده است. مدل یا الگوی نهایی شامل پنج بعد اصلی می‌باشد و برای این ابعاد مؤلفه‌هائی شناسایی گردید. از آنجا که یکی از اهداف اصلی این تحقیق شناسایی راهبردهای مناسب جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور در عصر جهانی‌شدن می‌باشد بیست و پنج مؤلفه با توجه به اولویت آن‌ها به عنوان راهبردهای کلان پیشنهادی تحقیق به شرح زیر ارائه شده‌اند:

- راهبردهای اجتماعی جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- تلاش برای گسترش و توسعه‌ی فناوری اطلاع‌رسانی در مناطق روستایی
- تلاش برای افزایش بهره‌مندی جامعه از فناوری اطلاع‌رسانی
- اهتمام در ریشه‌کنی بی‌سوادی در کشور
- اهتمام در افزایش اطمینان‌پذیری و صحت اطلاعات در کشور
- تلاش برای گسترش و توسعه یا ارائه‌ی آموزش‌های مناسب به کاربران
- راهبردهای فرهنگی جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور

- اهتمام در بهبود ارزش‌های فرهنگی شهروندان جهت توسعه‌ی مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- حمایت مؤثر نهادهای مرتبط با فناوری اطلاع‌رسانی در کشور جهت غلبه‌ی شهروندان بر مانع زبان
- تلاش برای بهبود بخشیدن به طرز فکر کاربران
- اهتمام در اصلاح نگرش سنتی شهروندان جهت توسعه‌ی مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی
- تلاش برای بهبود بخشیدن به وضعیت هویت فرهنگی شهروندان
- راهبردهای مدیریتی جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- بررسی مستمر وضعیت کاربران جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- اهتمام در بهبود فرهنگ سازمانی نهادهای مرتبط با فناوری اطلاع‌رسانی در کشور جهت بهبود بهره‌وری
- تلاش برای تدوین استراتژی بلندمدت جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- اهتمام در کاربردی کردن خدمات نهادهای مرتبط با فناوری اطلاع‌رسانی در کشور
- تلاش برای استقرار مدیریت بهینه در نهادهای مرتبط با فناوری اطلاع‌رسانی در کشور
- راهبردهای سیاسی جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- تلاش برای بهبود بخشیدن به طرز تفکر سیاسی مدیران
- اهتمام در اولویت‌بخشی اطلاع‌رسانی در نهادهای مرتبط با فناوری اطلاع‌رسانی در کشور
- تدوین، بازنگری و اصلاح قوانین جهت توسعه‌ی فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- سیاست‌گذاری توسعه‌ی اطلاع‌رسانی جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- تلاش برای ایجاد کانون‌های تفکر جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- راهبردهای اقتصادی جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- اهتمام در افزایش بودجه نهادهای مرتبط با فناوری اطلاع‌رسانی در کشور
- تلاش برای تأمین هزینه‌های راه اندازی، توسعه و به‌روزکردن سیستم‌های فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور

- تلاش برای رفع تسهیلات ارتباطی ناکارا جهت بهبود مدیریت فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی در کشور
- اهتمام جهت کاهش محدودیت‌های بانک‌ها و پایانه‌های اطلاعاتی در کشور

منابع و مآخذ

- پوپر، کارل (1376)، "درس این قرن"، ترجمه‌ی علی پویا، مشهد، قیام.
- پوپویچ، مالاک و پائول سرجیوتی (1378)، "روند تحکیم دموکراسی در کشورهای در حال توسعه"، ترجمه‌ی اسفندیار غفاری‌نسب و جهانگیر جهانگیری، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، ش 141 و 142، صص 70-81.
- پیشگاهی‌فرد، زهرا (1380)، "ابعاد جهانی‌شدن"، مجله‌ی دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ش 157، صص 155-172.
- رابرتسون، رونالد (1380)، "جهانی‌شدن"، ترجمه‌ی کمال پولادی، تهران، ثالث.
- رابرتسون، یان (1372)، "درآمدی بر جامعه"، ترجمه‌ی حسین بهروان، مشهد، آستان قدس رضوی.
- سیدنورانی، سیدمحمدرضا (1379)، "جهانی‌شدن، کشورهای در حال توسعه و ایران"، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، ش 156 و 155، صص 158-163.
- شولت، یان آرت (1382)، "نگاهی موشکافانه بر پدیده جهانی‌شدن"، ترجمه‌ی مسعود کرباسیان، تهران، علمی و فرهنگی.
- صرافی‌زاده، اصغر (1383)، "فناوری اطلاعات در سازمان - مفاهیم و کاربردها"، تهران، میر.
- عنان، کوفی عطا (1380)، "ما مردمان"، ترجمه‌ی رضا رضاعی، تهران، نگاره‌ی آفتاب.
- قاضی‌نوری، سیدسپهر (1383)، "فناوری اطلاعات و ارتباطات، ابزار عصر اطلاعات"، ویژه‌نامه‌ی فناوری اطلاعات و مدیریت آن، تهران، ش 1.
- قرلسفلی، محمدتقی (1379)، "جهانی‌شدن؛ رویارویی یا همزیستی"، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، ش 155 و 156، صص 142-151.

کومسا، ا. (1378)، "جهانی‌شدن و منطقه‌گرایی و تأثیر آن بر کشورهای در حال توسعه"، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، ترجمه‌ی اسماعیل مردانی گیوی، ش 147 و 148، صص 182-189.

گیدنز، آنتونی (1377)، "پیامدهای مدرنیته"، ترجمه‌ی محسن ثلاثی، تهران، مرکز نشر.

_____ (1378)، "جامعه‌شناسی"، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، چ پنجم، تهران، نشرنی.

_____ (1380)، "جهانی‌شدن: نیروی غیر قابل مقاومت"، ترجمه‌ی ابراهیم حقیقی، فصلنامه‌ی پژوهش و سنجش، ش 8.

نش، کیت (1380)، "جامعه‌شناسی سیاسی معاصر"، ترجمه‌ی محمدتقی افروز، تهران، کویر.

ویلیامز، مارک (1379)، "بازاندیشی در مفهوم حاکمیت: تأثیر جهانی‌شدن بر حاکمیت دولت"، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، ترجمه‌ی اسماعیل مردانی گیوی، ش 155 و 156، صص 132-141.

کتاب‌شناسی

رجایی، فرهنگ (1382)، "پدیده‌ی جهانی‌شدن: وضعیت بشری و تمدن اطلاعاتی"، ترجمه‌ی عبدالحسین آذرنگ، تهران، آگاه.

Adler, N.J. (۱۹۹۷), "International Dimensions of Organizational Behavior", Ohio, South-Western College.

Block, D. (۲۰۰۴) "Globalization, Transnational Communication and the Internet", International Journal on Multicultural Societies (IJMS), vol. ۶, no. ۱, pp. ۲۶-۳۷.

Into World, Breakthroughs in Education Technology. In Cirincione, k. (ed.), "The future of Education: policy, Issues and challenges", san Francisco: Sage ۲۰۰۰, p ۳۰۲.

Raba Internet Vsloveniji, "New Infortion Technology", In Tedd, L .etal Information mating, London: Oxford Learned In formation, ۲۰۰۰. p. ۱۳۵

Betty, j.B., and Dttb, L.C., "the online Information Center", In Holtes, p., et al, Forth International online Infortion Meating, London: Infortion. ۲۰۰۰. p.۳۴.

german-Blazic, "Information Technology- The Requirements", In Beauchan, k., Information Technologe and computer network (ed.). Berlin: Springer - Verlog, ۱۹۸۴, p.۸۴.

Nilles, on summers as subcontractors on Electronic markets. First Monday, Vol. ۴, No, ۳ (۱۹۹۶): ۵۶ - ۵۷.

Johnston & Nolan (۲۰۰۲), Information Techology - The Requirement, In Beauchan, K., Information Technology and computer network (ed.)

Johnston & Nolan(۲۰۰۲), Legislative concerns of the Ninety – sixth Congress :Information Technology and computer network (ed.)

Heeks, R. (۲۰۰۲), “Failure and success of Information system project in developing countries”, working paper, No. ۱۱, ISDPM, university of Manchester, Manchester.

Knoll, W. H. & Strken, J. H. (۲۰۰۱), “the diffusion and adoption of Information technology in small and medium- size enterprises through it scenarios”, Technology Analysis and strategic Management, vol. ۱۳, No. ۲.

Norris,P.(۲۰۰۰), “*Digital Divide ;Civic Engagement ,Information Poverty, & the Internet Worldwide*”. Cambridge:Cambridge University Press.